

KUML
2012

KUML 2012

Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab

With summaries in English

I kommission hos Aarhus Universitetsforlag

Maritim læring i vikingetiden

Om praksisfællesskabets marginale deltagere

Af MORTEN RAVN

Børn leger. Fra de er omkring tre år leger de rollelege. Rollerne i legen er defineret indenfor et tema, der ofte er inspireret af de handlinger, de voksne udfører i forbindelse med deres daglige gøremål. Børnene genskaber situationer og begivenheder, der er iagttaget fra de voksnes praksis.¹ De forskellige rollers indhold og interaktionen imellem dem giver børnene et indblik i de voksnes praksisfællesskaber og lærer dem at forhandle og interagere socialt. Lidt senere begynder de fleste børn også at lege regellege. Dvs. lege, hvor regler spiller en stor rolle. Disse regler skal kunne aflæses, accepteres og følges af det enkelte barn, for at barnet må "være med" i legen. Gennem denne leg udvikler barnet sine evner til at forstå og følge regler, der er udtrykt både eksplicit og implicit.²

Denne gradvise inkludering i de voksnes praksisfællesskab forstærkes yderligere i de livsformer, hvor børn følger med i de voksnes arbejde – særligt den nære families – fra de er helt små.³

Arkæologi og børn

I den arkæologiske forskning markerer Grete Lillehammers artikel "A Child is Born. The Child's World in an Archaeological Perspective" fra 1989 en ny og anderledes tilgang til studiet af forhistoriens børn. Lillehammer ser barnet og dets handlinger som aktør i samfundet og dermed vigtige at studere for at forstå og belyse samfundets andre aktører og strukturer.⁴

Sidenhen har interessen for barnet og dets handlinger i den arkæologiske forskning været støt stigende. Erkendelser såsom, at begrebet og forståelsen af barndommen er socialt konstrueret og således ikke biologisk bestemt, og at forskere ofte bruger deres egne minder om barndommens leg og legetøj til at klassificere genstande som legetøj, er gjort. Desuden er det blevet fremhævet, at børn i arkæologisk sammenhæng bør studeres som *topics not tools*. Og endelig problematiseres opfattelse af miniature genstandene: er de legetøj eller religiøse eller ideologiske symboler? – en kontekstuel analyse er nødvendig.⁵

Den maritime læring – en dialektisk relation

Det er ikke hensigten i denne artikel at studere den maritime læring i vikingetiden som et fokuseret studie enten ud fra aktørens eller strukturens perspektiv. Derimod er det relationen mellem aktør og struktur, der søges belyst. Ved en dialektisk tilgang til relationen mellem aktør og samfundets strukturer, på både et operationelt og mentalt plan, sidestilles de to og opfattes ikke som arbejdsmod hinanden. De er kun til i forbindelse med deres relation. Det vil sige, at den handlende aktør bevidst eller ubevidst skaber og vedligeholder samfundets strukturer, og at denne handling er betinget af samfundets strukturer. Relationen er dynamisk, tydeligt udtrykt af Susan D. Gillespie med et tekstmæssigt udgangspunkt fra sociologen Piotr Sztompka: *“Structure is thus both shaping of and shaped by actors, who are both producers and products of structure”*.⁶

Det er således ikke hverken barnets eller den voksnes perspektiv, der er det direkte fokus. Tværtimod er dette fokus bevidst søgt undgået i et forsøg på ikke at se barnet som noget andet end den voksne, men derimod som hinandens forudsætning. Barnet og den voksne er i deres indbyrdes relation en del af den samme proces, den samme cykliske livsform, og denne livsform er kendetegnet ved en ikke-enstreget processuel udvikling – men med strukturelle muligheder og begrænsninger – der gør det muligt at opfatte dem samlet: som en del af den samme livsform.

For at kunne studere processen fra barn til voksen i en livsform, kan den praksis, livsformen er kendetegnet ved, danne udgangspunkt for undersøgelsen. Dermed bliver det den sociale handling mellem praksisfællesskabet og dets individer, der kan give indsigt om læringen.

Modelskibe

At der har fundet maritim læring sted i vikingetiden kan vel næppe betvivles, men måden hvorpå denne har udspillet sig og hvilke metoder og redskaber, der har været en del af læringsprocessen, kan vi i dag kun fremsætte kvalificerede bud på.

De børn, der voksede op i maritime miljøer i vikingetiden, har fra de var helt små set fartøjer anløbe havnen eller anløbspladsen (fig. 1). Børnene har måske leget med små både i havnen eller i vandkanten, de har efterlignet de voksne i deres arbejde, og de har forsøgt at overgå hinanden i godt sømandskab og mod.

Arkæologisk kendes en del modelskibe. Nogle er blevet tolket som legetøjskibe,⁷ mens andre er tolket som udkast til rigtige skibe eller som regulære konstruktionsmodeller.⁸ Arne Emil Christensen gør desuden opmærksom på,

Fig. 1. En rekonstruktion af en del af havneområdet i vikingetidens Hedeby. Det er sandsynligt, at havnen har været legeplads for byens børn, og at børnene gennem leg har startet deres maritime læringsproces. – Akvarel: Flemming Bau.

Reconstruction of part of Haithabu's harbour. Children probably used the harbour area as a setting for their maritime games. Through re-enacting maritime situations, they became familiar with life at sea.

at skibsmodeller fremstillet af jern har været anvendt som lyseholdere i kirker i middelalderen, og at de teknisk set mest veludførte skibsmodeller af træ måske har været benyttet til noget lignende eller måske endog som drikkebægre.⁹ Og endelig har Ole Crumlin-Pedersen argumenteret for, at nogle af skibsmodellerne kan ses som et udtryk for den førkristne, ofte anvendte skibssymbolik, hvor skibet måske har fungeret som et fartøj for tilvejebringelsen af frugtbarhed og velstand.¹⁰

Przemyslaw Smolarek har analyseret 106 modelskibe, alle fra Gdansk. I denne analyse inddeler han modelskibene i seks grupper baseret på deres visuelle karakteristika (primært længde-bredde forholdet) og når til den konklusion, at modelskibene repræsenterer modeller af rigtige skibstyper, og at dette må betyde, at endnu flere skibstyper har været bygget og anvendt i middelal-

derens Pommern end dem, der kendes arkæologisk, ikonografisk eller fra de skriftlige kilder.¹¹ At der har sejlet flere endnu ikke kendte skibstyper i middelalderens Pommern er sandsynligt, men som Ole Crumlin-Pedersen fremhæver, er det tankevækkende, at ingen modelskibe af pramme eller stammebåde er registreret, mens disse kendes arkæologisk. Dette kan enten betyde, at det kun har været modeller med form som en båd, der er blevet registreret af forskerne, eller at fartøjer som pramme og stammebåde, der formentlig har haft en lavere status end de bådformede fartøjer, ikke er blevet valgt som emne for modeller af den eller de, som fremstillede modellerne.¹² Begge dele sætter spørgsmålstegn ved modellernes repræsentativitet i forhold til den rigtige operative flåde i middelalderens Pommern.

Torsten Edgren benytter en højmiddelalderlig skriftlig kilde, Króka-Ref's saga, til at illustrere, at flere skibsmodeller, som han opfatter som legetøjsskibe, sommetider har været udført så detaljeret, at de har kunnet danne grundlag for rigtige skibsbyggerier.¹³

Legetøjsskibe med ankre?

Flere af skibsmodellerne er fremstillet med huller til mast, vant og årer samt måske huller anvendt til hals og skøde (fig. 2).¹⁴ Det er endvidere sandsynligt, at modelskibene i særlige tilfælde har været udstyret med stævnløj og anker i miniature i henholdsvis bronze og bly.¹⁵

Blandt det omfattende fundmateriale fra de to handelscentre i Hedeby og York findes en genstandsgruppe bestående af miniatureankre, alle fremstillet

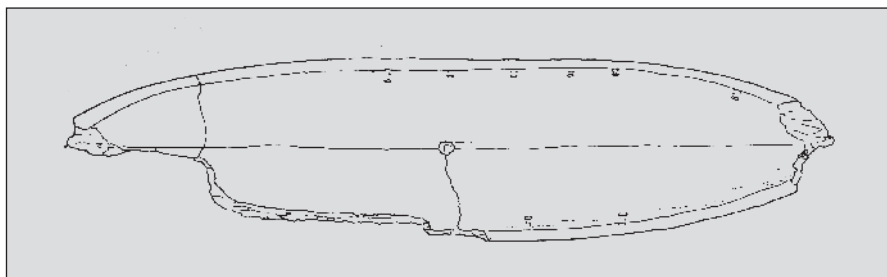

Fig. 2. Model-/legetøjsskib fundet i Hedeby. Bemærk huller formentlig til masten og de mange årehuller. Det hul, der ses længst til højre kan, hvis der er tale om agterenden på modelskibet, have været anvendt til at fastgøre et sideror. – Vikinger Museum Haithabu.

Model/toy ship excavated at Haithabu. Note the hole, probably for the mast, and the numerous oar holes. The hole to the right could have been used for the attachment of a side rudder.

af bly.¹⁶ Udover miniatureankrene fra Hedeby og York kendes endnu to ankre i miniature, også fremstillet af bly, fra henholdsvis Sigtuna og Slesvig.¹⁷ Alle tolv miniatureankre er registreret som bebyggelsesfund og kan ikke dateres nærmere end til vikingetiden – for miniatureankrene fra Sigtuna og Slesvig er en datering til højmiddelalderen ligeledes sandsynlig.¹⁸

I det følgende vil miniatureankrene fra Hedeby være i fokus. Disse er generelt og relativt set fremstillet uden større håndværksmæssig ekspertise. Der er intet uniformt over ankrenes dimensioner, og deres efterbearbejdning er forskellig. De fleste er formentlig støbt i åbne forme eller er skåret ud af en plade, men et enkelt miniatureanker er modelleret i tre dimensioner, og således måske støbt i en lukket form.¹⁹ Den omtalte efterbearbejdning er sandsynligvis udført med kniv, og det er et generelt træk ved ankrene, at de er meget nedslidte, og at de er omformet talrige gange i deres brugstid.²⁰

Ankrene grupperer sig i to. Den ene omfatter de mindste ankre med en længde fra toppen af læggen til spidsen af krydset på mellem 3,5–4,8 cm og en bredde fra fligspids til fligspids (også kaldet spånen) på mellem 3,5–5,6 cm, mens den anden gruppe indeholder de større ankre med en længde fra toppen af læggen til spidsen af krydset på mellem 6,7–10,5 cm og en bredde fra fligspids til fligspids på mellem 5,0–6,4 cm.²¹

Der er ingen spor efter, at ankerstokke har været monteret på ankrene, men hvis ankerstokkene har været fremstillet af træ og været let monteret, med f. eks. en surring, er det tvivlsomt, om spor efter dette vil være synlig efter de mange år i jorden. Flere af miniatureankrene – men ikke dem alle – har et hul øverst i læggen og i krydset, andre har kun et hul øverst i læggen, og endelig er der enkelte, der tilsyneladende slet ingen huller har. På rigtige ankre vil et hul placeret øverst på læggen blive anvendt til fastgørelse af ankertovet (og kæde) via en jernring, og hullet placeret i krydset brugt til at fastgøre tovet til en ankerbøje – igen formentlig via en jernring.

Miniatureankrenes symbolske betydning er omdiskuteret. De er tolket som symbol for en kristen religiøs sekt, centreret omkring det religiøse liv i Hedeby, som laugsmærker for søfarende købmænd, som et mærke på at toldafgiften var betalt, og et symbol på en etnisk gruppe.²² Miniatureankrene er desuden tolket som et udtryk for et håb om sikkerhed og lykke, måske i forbindelse med en sørejse.²³ Andre forskere beskriver ankrene mere generelt som associeret med søfart,²⁴ og Hans Drescher har fremsat det forslag, at miniatureankrene kan have været udstyr ombord på modelskibene.²⁵ Endelig er der rejst tvivl om, hvorvidt miniatureankrene overhovedet skal opfattes som amuletter.²⁶

Den tilsyneladende hurtige og grove metode, hvormed miniatureankerne

er fremstillet, og at de er fremstillet af et hverken kostbart eller umiddelbart svært tilgængeligt materiale, gør det mindre sandsynligt, at de har været anvendt som prydsmykker. Deres mange karakteristiske træk, der også genfindes på rigtige ankre, og deres fundkontekst (ikke gravfund, men derimod bebyggelsesfund) gør, at det er sandsynligt, at nogle af miniatureankrene kan være legetøjsankre, der har indgået i legen med de modelskibe, der tolkes som legetøjsskibe.

Relationen modelskib og miniatureanker – metrisk set

Men hvordan forholder dimensionerne på modelskibene og miniatureankrene sig med hinanden? Allerefter står det klart, at modelskibene er fremstillet i mange forskellige former og størrelser. Nogle er over 60 cm lange,²⁷ mens andre er under 15 cm lange (fig. 2).²⁸ Og da ingen af miniatureankrene er fundet sammen med skibsmodeller, er det ikke muligt at iagttage et faktisk anvendt størrelsesforhold mellem miniatureankrene og modelskibene.

Sammenlignes miniatureankrene og modelskibene, der er fundet i Hedeby, synes de mindste miniatureankre for "store" til de mindste modelskibe, der måler 8-9 cm i længden, men udmærket tilpasset de største af model-/legetøjsskibe, med længdemål helt op til 60 cm. De største miniatureankre synes både for "store" til de mindste og de største modelskibe.²⁹ Men det bør bemærkes, at størrelsesforholdet mellem miniatureanker og skib i model ikke nødvendigvis har skullet afspejle størrelsesforholdet mellem de rigtige skibe og deres ankre. Sejl, åre og årehuller osv. har sandsynligvis også været fremstillet i et andet størrelsesforhold på modelskibene end på de rigtige skibe.

Legetøj som en vej til praksisfællesskab

Etienne Wenger har gennem sit arbejde med praksisfællesskaber søgt at beskrive den interaktion, der foregår mellem et individs viden og normer og det praksisfællesskabs viden og normer, som individet søger at indtræde i. Når individet møder praksisfællesskabet første gang, betegnes han i Wengers teori som værende en legitim perifer deltager, der gennem en forhandling, der forenklet kan beskrives som bestående af en interaktion, hvor der gennem læring, indordning og engagement skabes mening, der så enten kan accepteres eller ikke-accepteres af begge parter. Hvis en gensidig accept opnås, indtræder individet i praksisfællesskabet, og individet har fået en identitet i kraft af denne deltagelse.³⁰ Men som Wenger påpeger, og flere andre før ham,³¹ begynder

Fig. 3. Marstal havn i begyndelsen af det 20. århundrede. Børnene legede på havnen, "lånte" små både og forsøgte at overgå hinanden i godt sømandskab og mod. – Marstal Søfartsmuseums Arkiv.

Marstal harbour at the beginning of the 20th century. Children played around the harbour, competing with each other to test their seamanship and courage.

vejen til praksisfællesskabet ofte længe inden den egentlige meningsforhandling mellem det legitime perifere individ og praksisfællesskabet, nemlig i barndommen gennem leg, hvor individet så betegnes som en marginal deltager i praksisfællesskab.³² I denne forbindelse har legetøj en væsentlig rolle som genstand og redskab for disse lege.

Martin K. Østergaard analyserer i bogen "Under fællesskabets sejl" blandt andet den maritime læring, der fandt sted i Marstal i slutningen af det 19. og starten af det 20. århundrede.³³ Østergaard anvender blandt andet erindringer som eksempler på, hvordan Marstaldrengene gennem leg tilegnede sig viden

om de voksnes praksis (fig. 3). At disse skriftlige kilder kan anses som relevante i sammenhæng med denne artikel, der søger at belyse vikingetidens maritime læring, skyldes, at udgangspunktet er relationen – den handling der udspiller sig i den sociale interaktion – mellem aktør og struktur. At læring, og nærmest alle andre menneskelige handlinger, udspiller sig i det sociale rum mellem aktør og struktur gør, at handlingens struktur, isoleret fra begivenhedens historicitet, kan have almen karakter. Men det bør understreges, at det at isolere en handlings struktur er problematisk, og derfor bør Marstalsøfolkenes erindringer i denne sammenhæng kun opfattes som eksempler på, hvorledes børns leg skaber læring – et træk der sandsynligvis har almen karakter på tværs af tid og sted. Her følger nogle brudstykker fra to af de Marstalsøfolk, hvis erindringer er nedskrevet.

Det første tekstuddrag stammer fra Christian Raahauge, der blev født i Marstal i 1882: “Vor legeplads var altid ved havnen og mest i båd, kunne vi ikke låne en, huggede vi en og slap den meste tid godt eller lempeligt fra det”.³⁴ Skibsfører A. Rise, født i Marstal i 1894, beskriver lignende barndoms minder: “Hvornår vi drenge lærte at ro og vrikke med en jolle vides ikke, vi var i al fald små børn, og vi havde som ingen andre lejlighed til at låne joller i havnen til tider uden at spørge om lov... Vi sejlede i storm og kunne rebe og forstod at lave et “slipsestik” hvis den tog vand over læ lønning... Om sommeren holdt vi kapsejls med vore velsejlende små skibe, der var jagter og skonnerter.”³⁵

At vikingetidens børn også har leget ved havnen eller anløbsstederne og måske har “lånt” en båd en gang imellem kan ikke bevises, men sandsynligt er det i hvert fald. Ligeledes sandsynligt er det, at vikingetidens børn har leget med deres legetøjsskibe ved vandet, og måske trukket dem gennem vandet via en snor eller et reb bundet fast til legetøjsskibet. Netop dette, mener Torsten Edgren, kan have været tilfældet med et legetøjsskib fundet i Trondheim.³⁶ Og Arne Emil Christensen har fremsat en lignende tolkning af de legetøjsskibe, der blev fundet i Dublin under udgravningen her (fra 1962 til 1981).³⁷ I denne forbindelse er det interessant, at miniatureankeret ALM KS Hb LW 69 (fig. 4) kan være tabt i havnen.³⁸ Måske har miniatureankeret været udstyr ombord på et legetøjsskib, og under leg er det faldet overbord uden ankertov eller ankerkæde, eller uden et i legetøjsskibet fastgjort ankertov eller ankerkæde, og er gået tabt.

Endnu et eksempel fra Marstal i det 19. og 20. århundrede beskriver, at mod og vedholdenhed har spillet en stor rolle i de voksne søfolks liv, og dermed i børnenes marginale lege. A. Rise fortæller: “Vi entrede med armene i staget fra mast til mast, ja i et par tilfælde i jagerstaget ned til sprydet. At alt det gik godt uden ulykker undrer mig... de gamle skippere så det godt, men ingen

Fig. 4. Miniatureanker fra Hedeby (ALM KS Hb LW 69). – Wikinger Museum Haithabu.

Miniature anchor excavated at Haithabu (ALM KS Hb LW 69).

sagde noget. Dog husker jeg, at min mor har fortalt mig, at forskellige kaptajner havde spurgt min far hvad det var for en styrmand han havde om bord, at han tillod mig at ligge og dreje rundt på masteknappen.”³⁹

Selvom antallet af sejl var færre, og at riggen var anderledes på vikingetidens skibe, har en generel udholdenhed og mod formentlig også været nødvendig, når sejlet skulle håndteres i vikingetiden.

Maritim læring i vikingetiden

Det er sandsynligt, at den meningsforhandling mellem individ og praksisfællesskab, som Etienne Wenger har beskrevet via sit arbejde med praksisfællesskaber, også har fundet sted i vikingetiden, men teorien bygger på nutidige observationer, hvilket gør, at den kun med stor forsigtighed, og i modereret form, kan anvendes om forhold i vikingetiden. F.eks. har individet i Wengers teori i udgangspunktet handlefrihed. Der lægges vægt på, at et individ kan fravælge et praksisfællesskab, men om dette har været tilfældet i vikingetidens samfund er tvivlsomt. Praksisfællesskabet kan også opfattes som en livsform eller som en del af en livsform, hvis afgrænsende og cykliske struktur begrænser det enkelte individs valgmuligheder i forbindelse med forhandlingen med praksisfællesskabet.⁴⁰ Langt de fleste individer i vikingetiden har formentlig levet et helt liv i en og samme livsform, og gennem den maritime læringsproces er de blevet en del af et praksisfællesskab.

Når teorien alligevel er anvendelig, skyldes det, at man med denne kan anskue overførslen af viden fra en generation til en anden, som bestående af

dynamiske og komplekse processer, hvor talrige faktorer spiller ind. Desuden henleder teorien opmærksomheden på den dialektiske interaktion, der foregår mellem struktur (praksisfællesskabet) og aktør (individet).

Vikingetidens børn, der voksede op i maritime miljøer, har sandsynligvis leget maritimt orienterede lege. De har fulgt de voksnes arbejde med at: fiske, omlade varer, bygge og vedligeholde både og skibe, sy sejl, manøvrere fartøjerne på vandet osv. De har måske hørt de voksne fortælle om lange rejser og krigstogter til fjerne egne og observeret, hvordan de voksne talte om og udførte navigation og godt sømandskab. Måske har deres far, mor, onkel eller børnene selv snittet en model af et fartøj, og med denne er de lange rejser og farlige togter blev konstrueret på ny via leg.

Legene har ubevidst, gennem marginal deltagelse i praksisfællesskabet, rustet dem til den senere følgende legitime perifere deltagelse. Og i denne leg er det sandsynligt, at legetøjsskibe har været anvendt. Legetøjsskibene har i nogle tilfælde været yderst detaljeret fremstillet og måske udrustet med mast, årer, anker og sejl i miniature.

NOTER

1. Lillehammer 1989, s. 94-95.
2. Hejgaard 2010, s. 10.
3. Højrup 1983, s. 28.
4. Lillehammer 1989, s. 102-103.
5. Lillehammer 1989, s. 91-92, 99-100; Schwartzman 2006, s. 123, 126; Baxter 2008, s. 161.
6. Gillespie 2001, s. 74; Sztompka 1994, s. 43.
7. Se f.eks. Grieg 1933; Jankuhn 1936; Smolarek 1969; Christensen 1985 & Christensen 1988; Edgren 1988; Crumlin-Pedersen 1997.
8. Christensen 1985, s. 157; Crumlin-Pedersen 1997, s. 172.
9. Christensen 1985, s. 159.
10. Crumlin-Pedersen 1997, s. 170-171.
11. Smolarek 1969, s. 185-190 & 398-400.
12. Crumlin-Pedersen 1997, s. 169.
13. Edgren 1988, s. 157.
14. Se Crumlin-Pedersen 1997, s. 170-171; Christensen 1988, s. 20-21.
15. Edgren 1988, s. 158-162; Drescher 1983, s. 184..
16. Zeitzen 1997; Zeitzen 2002, s. 70-71; Jensen 2008, s. 199; Kalmring 2010, s. 416-417.
17. Zeitzen 2002, s. 70; Tesch & Vincent 2005, s. 15.
18. Zeitzen 1997, s. 68-69; Zeitzen 2002, s. 70-71; Jensen 2008, s. 89-92; Kalmring 2010, s. 416-417.
19. ALM KS Hb 63 LW 35.
20. Jensen 2008, s. 199.
21. Zeitzen 1997, s. 68-69; Zeitzen 2002, s. 78.

22. Zeitzen 1997, s. 33; Zeitzen 2002, s. 71-76.
23. Cooper 1978, s. 12.
24. Jensen 2008, s. 89.
25. Drescher 1983, s. 184.
26. Zeitzen 1997, s. 33;
27. Se f.eks. Edgren 1988, s. 162, note 3; Crumlin-Pedersen 1997, s. 172.
28. Se f.eks. Edgren 1988, s. 158.
29. Crumlin-Pedersen 1997, s. 169-171.
30. Wenger 2004.
31. Lillehammer 1989; Schwartzman 2006; Baxter 2008.
32. Wenger 2004, s. 192-194.
33. Østergaard 2011.
34. Marstal Søfartsmuseums Arkiv, nr. 246A90: Christian Raahauge. Her gengivet fra Østergaard 2011, s. 87.
35. Marstal Søfartsmuseums Arkiv, nr. 246A58: A. Rise. Her gengivet fra Østergaard 2011, s. 87-88.
36. Edgren 1988, s. 158.
37. Christensen 1988, s. 23.
38. Kalmring 2010, s. 416-417.
39. Marstal Søfartsmuseums Arkiv, nr. 246A58: A. Rise. Her gengivet fra Østergaard 2011, s. 89.
40. Sandberg *et al* 2006, s. 18-29.

LITTERATUR

- Baxter, J.E. 2008. The Archaeology of Childhood. *Annual Review of Anthropology* 37, s. 159-175.
- Christensen, A.E. 1985: Boat Finds from Bergen. I: A. Hagen, K. Helle & A. Herteig (red.): *The Bryggen Papers*, Main Series, vol. I. Bergen, s. 47-278.
- Christensen, A.E. 1988: Ship Graffiti and Models. I: P.F. Wallace (red.): *Medieval Dublin Excavations 1962-81. Miscellanea I*. Dublin, s. 13-26.
- Cooper, J.C. 1978: *An illustrated Encyclopaedia of Traditional Symbols*. London.
- Crumlin-Pedersen, O. 1997: *Viking-Age Ships and Shipbuilding in Hedeby/Haitabu and Schleswig*. Ships & Boats of the North, Vol. 2. Schleswig & Roskilde.
- Drescher, H. 1983: Metalhandwerk des 8.-11. Jahrhunderts in Haithabu auf Grund der erstattabfälle. I: H. Jahnkuhn, W. Janssen, R. Schmidt-Wiegand & H. Tiefenbach (red.): *Das handwerk in vor- und frühgeschichtlicher Zeit. Teil 2*. Göttingen, s. 174-92.
- Edgren, T. 1988: Om leksaksbåtar från vikingatid och tidig medeltid. I: Aa. Andersen, T. Dahlerup, U. Lund Hansen, J. Steen Jensen & N.-K. Liebgott (red.): *Festskrift til Olaf Olsen på 60-års dagen den 7. juni 1988*. København, s. 157-163.
- Elsner, H. 1992: *Wikinger Museum Haithabu: Et portræt af en tidlig by*. Neumünster.
- Gillespie, S.D. 2001: Personhood, Agency, and Mortuary Ritual: A Case Study from Ancient Maya. *Journal of Anthropological Archaeology* 20, s. 73-112.
- Grieg, S. 1933: Leketøi i byfunnene fra Oslo og Bergen. *St. Hallvard IX*, s. 149-155.
- Hejgaard, J. 2010: 1. Skolestarten nærmer sig. I: M. Bartholin, A. K. Hougaard, L. Witt Jensen, W. Pauli, K. Formann Røjel & B. A. Skotte (red.): *Mit barn skal i skole. Foreldrehåndbogen*. Århus, s. 7-20.

- Højrup, T. 1983: *Det glemte folk. Livsformer og centraldirigering*. København.
- Jankuhn, H. 1936: Die Ausgrabungen in Haithabu 1935/36. *Offa* I, s. 96-140.
- Jensen, B. 2008: *Vikingetidssamuletter – og deres anvendelse i Skandinavien og Vesteuropa*. Ph.d.-afhandling i forhistorisk arkæologi ved Københavns Universitet. København.
- Kalmring, S. 2010: *Der Hafen von Haithabu*. Neumünster.
- Lillehammer, G. 1989. A Child is Born. The Child's World in an Archaeological Perspective. *Norwegian Archaeological Review*, vol. 22, No. 2, s. 89-105.
- Sandberg, M., A. Jespersen & M. Riegels Melchior 2006: Verden over – en introduktion til stats- og livsformsteorien. I: A. Jespersen, M. Riegels Melchior & M. Sandberg (red.): *Verden over. En introduktion til stats- og livsformsteorien og dens aktuelle anvendelse i etnologien*. København, s. 9-48.
- Schietzel, K. & O. Crumlin-Pedersen 1980: Havnen i Hedeby. *Skalk*, 1980, 3, s. 4-10.
- Schwartzman, H.B. 2006: Materializing Children: Challenges for the Archaeology of Childhood. *Archaeological Papers of the American Anthropological Association*, vol. 15, s. 123-131.
- Smolarek, P. 1969: *Studia nad szkurnictwem Pomorza Gdanskiego X-XIII wieku*. Gdansk.
- Sztompka, P. 1994: Evolving focus on human agency in contemporary social theory. I: Piotr Sztompka (red.): *Agency and structure: Reorienting social theory*. Yverdon, s. 25-60.
- Tesch, S. & J. Vincent 2005: *Vyer från medeltidens Sigtuna*. Stockholm.
- Wenger, E. 2004: *Praksisfællesskaber. Læring, mening og identitet*. København.
- Zeitzen, M.K. 1997: Amulets and amulet use in Viking Age Denmark. *Acta Archaeologica*, Vol. 68, s. 1-74.
- Zeitzen, M.K. 2002: Miniaturanker aus Haithabu und Schleswig. I: Christian Radtke (ed.): *Berichte über die Ausgrabungen in Haithabu* 34. Neumünster, s. 69-84.
- Østergaard, M. 2011: *Under fællesskabets sejl – partrederier, selvstændighed og maritim identitet i Marstal*. Maritim Kontakt 34. København.

The acquisition of maritime skills in the Viking Age

The acquisition of maritime skills in the Viking Age can be examined through application of the social constructivist theory with respect to communities of practice. A community of practice is maintained via skill transfer. The process begins already in childhood and leads to the gradual inclusion of these marginal participants as fully valid members. By way of their role play and rule games, based in part on observations of adult practice, children acquire basic skills and develop a knowledge of the community's *sensus communis*.

The aim of this article is not to describe the players in the community of practice, i.e. the children and adults of the Viking Age, but to examine the relationship between them in a practice structure. The child and the adult are perceived as mutual preconditions. They are, seen in relation to a common practice, parts of the same community. It is the learning process, from marginal participant via legitimate peripheral participant to fully valid member, which defines and maintains this community of practice.

Model ships which can be dated to the Viking Age have been found in several locations across Northern Europe (fig. 1). These are employed in this article to examine the skill-transfer processes inherent

in Viking Age communities of practice. Some of the model ships can be interpreted as children's toys and are very detailed in their execution, with holes for a mast, a side rudder and oars (fig. 2). Other miniature artefacts, such as anchors and weather vanes, can similarly be argued to have comprised part of the fittings of these toy ships.

In order to gain a more detailed insight into the process of skill acquisition in maritime communities of practice, a selection of sailors' memories from their childhood in the Danish maritime town of Marstal in the late 19th and early 20th century are drawn upon (fig. 3). This is exclusively to demonstrate how children learn through play.

The model ships and their equipment, if these are interpreted as children's toys, give access to an aspect of Viking Age society which is very difficult to study in other ways. The toy ships are a material expression of the play which – then as now – has equipped children for their passage into the community of practice. It is this play which, in spite of its superficially banal character, is fundamental to the maintenance and development of a community of practice.

Morten Ravn
Afdeling for Forhistorisk Arkæologi
Saxo-Instituttet
Københavns Universitet